

Dünya’da ve Türkiye’de Plaj Voleybolunun Evrimi

Hümeysra Ay¹

Zülbiye Kaçay²

Özet

Bu bölümde plaj voleybolunun dünya genelindeki tarihsel gelişimi, teknik ve taktiksel evrimi ve Türkiye’deki güncel durumu çok boyutlu bir bakış açısıyla incelenmektedir. Sporun kökeni, 20. yüzyılın başlarında Hawaii ve Kaliforniya kıyılarındaki rekreatif etkinliklere dayanmakta; 1940’lı yıllardan itibaren profesyonelleşerek 1996 Atlanta Olimpiyatları’nda resmî olimpik branş statüsü kazanmasıyla küresel ölçekte tanınır bir spor haline gelmiştir. Bu süreçte saha altyapıları, ekipman tasarımlarındaki gelişmeler, sporcu performans bilimi ile veri temelli ve yapay zekâ destekli analiz araçları, oyunun niteliğini yükseltmiş ve yaygınlaşmayı hızlandırmıştır. Türkiye’de plaj voleybolu, 1990’lı yıllarda turizmin büyümesiyle ivme kazanmış; Antalya ve Alanya gibi destinasyonlar öncü rol oynamıştır. 2000’li yıllarda Türkiye Voleybol Federasyonu’nun CEV ve FIVB ile gerçekleştirdiği iş birlikleri, eğitim programları ve ulusal organizasyonların artışı kurumsal kapasiteyi güçlendirmiştir. Bununla birlikte altyapı dengesizlikleri, sponsorluk eksiklikleri, antrenör eğitimindeki sınırlılıklar ve sporcu sürekliliği gibi yapısal sorunlar, uluslararası rekabet gücünü kısıtlamaktadır. Çalışma, Türkiye’de plaj voleybolunun mevcut durumunu SWOT analizi çerçevesinde değerlendirerek güçlü yönleri, zayıflıkları, fırsat alanları ve tehditleri ortaya koymakta; federasyonlar, yerel yönetimler ve politika yapıcılar için sürdürülebilir gelişime yönelik stratejik öneriler sunmaktadır.

- 1 Yüksek Lisans Öğrencisi, ÇÖMÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Spor Yöneticiliği ABD, humeyra.ay42@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0003-3804-4025>
- 2 Doç. Dr., ÇÖMÜ, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü, zzkacay@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9794-0888>

1. Giriş

Bu çalışmanın temel amacı, plaj voleybolunun dünya genelindeki tarihsel gelişim sürecini analiz etmek, bu süreç içerisinde değişen yapısal, kültürel ve sportif dinamikleri ortaya koymak ve söz konusu spor dalının gelecekteki yönelimine ilişkin bütüncül bir perspektif sunmaktır. Plaj voleybolu, 20. yüzyılın başlarında eğlence temelli bir etkinlik olarak çıkmış; zamanla profesyonelleşerek olimpiik bir bransa dönüşmüş ve küresel ölçekte ilgi gören bir spor haline gelmiştir. Bu dönüşüm, yalnızca sporun yapısal organizasyonunu değil, aynı zamanda toplumların spora bakış açısını, medya-sponsorluk ilişkilerini ve sporun turizmle olan etkileşimini de kapsamlı biçimde etkilemiştir.

Plaj sporlarının genel olarak spor sosyolojisi, spor turizmi ve rekreatif katılım bağlamında incelenmesi; plaj voleybolunun yalnızca bir yarışma formatı değil, aynı zamanda kıyı kültürü, toplumsal etkileşim ve destinasyon markalaşmasıyla ilişkili çok boyutlu bir spor alanı olduğunu göstermektedir. Modern spor literatürü, sahil sporlarının ekonomik, kültürel ve mekânsal dönüşümlerle yakın ilişkisine dikkat çekmektedir (Higham & Hinch, 2018; Weed & Bull, 2021). Dolayısıyla plaj voleybolunun gelişimi, küresel spor pazarının dinamizmi ve turistik destinasyonların rekabetçi stratejileriyle birlikte değerlendirilmelidir.

Her ne kadar plaj voleybolu küresel ölçekte hızla yaygınlaşan ve prestij kazanan bir spor dalı haline gelmiş olsa da, Türkiye özelinde bu gelişimin potansiyel ölçüsünde karşılık bulamadığı gözlemlenmektedir. Türkiye’de gerek altyapı yatırımları gerekse organizasyonel yapılanma bakımından plaj voleybolunun istenen düzeye ulaşmadığı; buna karşın sahip olduğu doğal coğrafi avantajlar, genç nüfus yapısı ve spor turizmi olanaklarıyla önemli bir gelişim potansiyeli taşıdığı değerlendirilmektedir. Bu durum, Türkiye’de plaj voleyboluna ilişkin daha derinlikli ve sistematik bir analiz yapılmasını gerekli kılmaktadır.

Türkiye’de plaj voleybolunun gelişimine ilişkin literatür, özellikle 2000’li yıllarla birlikte artan turizm yatırımları, federasyon girişimleri ve uluslararası organizasyon ev sahipliklerinin belirleyici olduğunu vurgulamaktadır (Değirmenci, 2021; TVE, 2023). Bununla birlikte, spor politikaları, sponsorluk modelleri ve altyapı sürdürülebilirliği gibi alanlarda eksikliklerin devam ettiği görülmektedir. Bu nedenle Türkiye örneğinin hem küresel eğilimlerle hem de bölgesel uygulamalarla karşılaştırmalı olarak incelenmesi bilimsel açıdan önem taşımaktadır.

Dolayısıyla bu çalışma, plaj voleybolunun evrimsel sürecine odaklanmakla birlikte, bu sporun Türkiye’deki durumunu ve gelişim eksenlerini analiz etmeyi, karşılaştırmalı bir perspektifle değerlendirmeyi ve geleceğe yönelik stratejik

yönelimlere ışık tutmayı hedeflemektedir. Hem uluslararası literatüre katkı sunması hem de spor yöneticileri, antrenörler, federasyonlar ve yerel yönetimler için politika geliştirme süreçlerine veri sağlaması açısından çalışma önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Bu bağlamda, plaj voleybolunun tarihsel bağlamda konumlandırılması, bugünkü dinamikleri ve geleceğe dair potansiyelini anlamak, sporu yalnızca fiziksel bir etkinlik olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir olgu olarak ele almayı da gerekli kılmaktadır.

Ayrıca bu bölüm, plaj voleybolu özelinde spor yönetimi uygulamalarının, spor turizmi potansiyelinin ve destinasyon bazlı stratejilerin nasıl şekillendiğine ilişkin teorik bir zemin sunarak, bölümün ilerleyen kısımlarında yapılacak teknik, taktiksel, sosyo-kültürel ve ekonomik analizlere bir başlangıç noktası oluşturmaktadır. Bu yaklaşım, plaj voleybolunun hem akademik hem de uygulamalı spor alanındaki önemini güçlendirmektedir.

1.1. Plaj Voleybolunun Tarihsel Gelişimi

Voleybol sporu, 1895 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Massachusetts eyaletindeki Holyoke kentinde, YMCA fizik direktörü William G. Morgan tarafından basketbolun fiziksel temas içermeyen bir alternatifi olarak geliştirilmiştir (Morgan, 1995). Başlangıçta “mintonette” adıyla anılan bu spor, kısa süre içerisinde yaygınlık kazanmış ve farklı mekânlara uyum sağlayabilen bir yapıya kavuşmuştur.

Voleybolun bu erken dönem yayılımı, özellikle YMCA ağının küresel ölçekte eğitim kurumlarına ve askeri birliklere erişim sağlamasıyla mümkün olmuştur. Nitekim voleybolun kısa sürede okullar, üniversiteler ve rekreatif toplum merkezlerinde yer bulması, ileride ortaya çıkacak plaj varyasyonunun da sosyo-kültürel zeminini hazırlamıştır (Kluka ve Hendricks, 2015; Reeser ve Bahr, 2003).

Plaj voleybolunun ortaya çıkışı ise, 1915 yılında Hawaii'nin ünlü Waikiki Plajı'nda yerel halkın ve ziyaretçilerin palmye ağaçları arasına gerdiği ağlarla oynadığı, topun ayak yerine elle yönlendirildiği basit bir oyunla başlamıştır. Bu oyun, zamanla Hawaii'nin kültürel şenliklerine entegre olmuş ve sosyal bir etkinlik halini almıştır (Couvillon, 2004). 1920'li yıllarda ise bu deneyimi yaşayan turistler ve Pasifik'teki eğitim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler, plaj voleybolunu Kaliforniya kıyılarına taşıyarak Santa Monica ve Venice Beach gibi sahil bölgelerinde yaygınlaşmasını sağlamışlardır. Bu dönemde oyuncular, kısıtlı imkanlarla kumda saha çizgileri oluşturmuş, direkler için ise turşu fiçileri gibi yerel materyallerden yararlanmışlardır.

Bu dönem aynı zamanda, “beach culture” olarak anılan sahil yaşam tarzının Kaliforniya'da yükselişe geçtiği; sörf, plaj sporları, açık hava aktiviteleri ve

gençlik kültürünün bütünleştiği bir sosyo-kültürel bağlamı temsil etmektedir. Plaj voleybolu, bu kültürel ekosistemde yalnızca bir spor değil, toplumsal kimlik ve eğlence pratiği hâline gelmiştir (Stranger, 2011).

İlk yıllarda salon voleybolundan farklı olarak altı kişilik takımlar halinde oynanan plaj voleybolu, 1947 yılına gelindiğinde iki kişilik formatın benimsenmesiyle daha dinamik ve bireysel performans odaklı bir yapıya evrilmiştir. Bu değişim, hem seyir zevkini artırmış hem de sporun farklı bir disiplin olarak gelişmesine zemin hazırlamıştır (Couvillon, 2004).

İki kişilik format, oyunun taktiksel derinliğini artırmış; oyuncuların hem hücum hem savunma rollerini üstlenmesini zorunlu kılarak disiplinin teknik ve fiziksel gerekliliklerini yeniden tanımlamıştır. Bu gelişme, günümüzde plaj voleybolunun temel formatının şekillenmesinde belirleyici olmuştur.

Plaj voleybolunun profesyonelleşmeye doğru ilk ciddi adımı, 1948 yılında Kaliforniya’daki Will Rogers State Beach’te düzenlenen turnuvayla atılmıştır. Bu organizasyon, kazanan takıma 500 dolar para ödülü verilmesiyle dikkat çekmiş; sezon dışında rekabet arayan profesyonel salon voleybolcularının ilgisini çekerek disiplinler arası geçişi teşvik etmiştir (FIVB, 2025). 1950’li ve 1960’lı yıllarda Kaliforniya, Florida ve Hawaii sahillerinde düzenlenen yerel plaj turnuvaları, yerel işletmelerin sponsorluğunda eğlence ve rekabeti bir araya getiren sosyal etkinlikler şeklinde yaygınlaşmıştır.

Bu dönemde ABD’de başlayan amatör-profesyonel geçiş süreci, plaj voleybolunu “yarı-organize rekreatif spor” kimliğinden çıkararak ekonomik bir spor alanına dönüştürmüştür; sponsorların ve medya organlarının ilgisi artmaya başlamıştır. Özellikle 1960’ların sonu ve 1970’lerde sporun medya görünürlüğü belirgin biçimde yükselmiştir (Yamamoto et al., 2021).

Plaj voleybolunun uluslararası düzeyde yönetilmesi yönündeki ilk adım, 1947 yılında kurulan Uluslararası Voleybol Federasyonu (FIVB) ile atılmış olsa da, FIVB uzun yıllar boyunca yalnızca salon voleyboluna odaklanmıştır. Plaj voleybolunun resmi kuralları, saha ölçüleri ve puanlama sistemi ilk kez 1987 yılında FIVB tarafından standartlaştırılmıştır (FIVB, 2025). Bu durum, plaj voleybolunun küresel çapta tanınan ve kurumsallaşmış bir spor haline gelmesinin önünü açmıştır.

Kuralların resmi olarak belirlenmesi, plaj voleybolunun uluslararası turnuvalara entegre olmasını, federasyon yapılanmalarının oluşturulmasını ve olimpiik tanınırlık sürecinin hızlanmasını sağlamıştır. Bu süreç aynı zamanda, sporun coğrafi yayılımını artıran Avrupa, Latin Amerika ve Asya merkezlerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

1989 yılında başlatılan FIVB Plaj Voleybolu Dünya Serisi ise bu branşta profesyonel uzmanlaşmayı teşvik eden dönüm noktalarından biri olmuştur. Oyunculara puanlama sistemiyle sıralama hakkı tanınması ve 50.000 dolara kadar ulaşan para ödülleri, plaj voleybolunu cazip hale getirmiş ve sporun ticari boyutunu güçlendirmiştir (Oliveira, Santos & Machado, 2023).

1992 yılında Barcelona Olimpiyatları'nda tanıtım sporu olarak yer alan plaj voleybolu, dünya genelinde büyük medya ilgisi görmüş ve kitlesel tanınırlığını önemli ölçüde artırmıştır. Nihayet, 1996 Atlanta Olimpiyatları'nda resmi olimpiik branş olarak kabul edilmesiyle birlikte plaj voleybolu, küresel çapta bir spor disiplini olarak tam anlamıyla kurumsallaşmıştır. Özellikle salon ve plaj voleybolu arasında geçiş yapan Karch Kiraly gibi efsanevi sporcular, branşın prestij kazanmasına önemli katkılar sağlamıştır (Kiraly & Shawman, 1999). 1996 olimpiik tanınırlık, yalnızca sporun görünürlüğünü artırmakla kalmamış; televizyon yayın hakları, sponsorluk anlaşmaları ve profesyonel liglerin kurulması gibi ticari mekanizmaların hızlanmasına da katkıda bulunmuştur. Bu tarihten itibaren plaj voleybolu, küresel spor endüstrisinin aktif bir bileşeni hâline gelmiştir.

Günümüzde plaj voleybolu, hem eğlence odaklı amatör etkinlikler hem de uluslararası profesyonel turnuvalarla desteklenen rekabetçi yapısıyla çok katmanlı bir spor kimliği taşımaktadır. Olimpiyatlar, Dünya Turu ve Continental Cup gibi organizasyonlarla birlikte FIVB, bu branşın daha geniş kitlelere yayılmasını ve spora olan ilgiyi artırmayı hedeflemektedir. Ayrıca son yıllarda dijital yayın platformlarının yaygınlaşması ve sosyal medyanın etkisi, plaj voleybolunu genç kitleler arasında daha görünür hâle getirmiştir. Sporun hem izlenebilirliğinin yüksek olması hem de açık alan etkinliklerine uygun yapısı, küresel spor festivallerinin temel bileşenlerinden biri hâline gelmesini sağlamaktadır (Palao ve Ortega, 2015).

1.2. Teknik, Taktiksel ve Teknolojik Gelişim

1.2.1. Saha ve Yüzey Teknolojileri

Plaj voleybolu sahalarının fiziksel özellikleri, performans ve yaralanma riski açısından belirleyici bir unsurdur. Günümüzde kullanılan özel ezme makineleri ile sıkıştırılmış, homojen yapılı kum yüzeyleri; ani yön değiştirmeleri kolaylaştırmakta ve ayak bileği-diz eklemlerine binen yükü azaltmaktadır (Kasprzak & Łopuch, 2022). Ayrıca, gelişmiş drenaj sistemleri ile yağışlı koşullarda oyunun kesintiye uğraması engellenirken, UV dayanımlı sınır çizgileri ve sabit direk sistemleri sayesinde saha güvenliği artırılmıştır. Bu tür yüzey bilimi temelli düzenlemeler, sahaların hem rekabetçi maçlar hem de uzun süreli antrenmanlar için uygun hale gelmesini sağlamaktadır. Yakın dönem

çalışmalar, kum partikül boyutunun, nem oranının ve sıkışma derecesinin oyuncu performansını doğrudan etkilediğini göstermektedir. Özellikle yüksek nemli kumda yapılan maçlarda sıçrama yüksekliğinin %10’a kadar azalabildiği bulunmuştur (Giatsis ve ark., 2023). Bu nedenle uluslararası turnuvalarda kumun granülometrik özellikleri FIVB tarafından standartlaştırılmıştır.

1.2.2. Ekipman ve Sporcu Kıyafetlerinde Gelişmeler

Plaj voleybolu topları, klasik salon voleybolu toplarından farklı olarak daha büyük çapta, düşük iç basınçlı ve su emici olmayan malzemelerden üretilmektedir. Bu, özellikle nemli hava koşullarında topun oyun içi kontrolünü kolaylaştırmaktadır. UV ışınlarına dayanıklı, hafif ve ter emici sporcu giysileri ise oyuncuların termoregülasyonunu desteklemekte ve ısıya bağlı performans düşüşünü azaltmaktadır (Jinna & Adams, 2013). Ayrıca spor bilimlerinde yaygınlaşan “performans tekstili” yaklaşımları, kompresyon giysileri, nefes alabilir kumaş teknolojileri ve ıslanmayan kumaş kaplamaları sayesinde oyuncuların vücut ısısı, hidrasyon durumu ve kas titreşimleri daha etkin biçimde yönetilebilmektedir (Di Domenico et al., 2022). Bu gelişmeler özellikle sıcak iklim koşullarında turnuva performansını doğrudan etkilemektedir.

1.2.3. Taktiksel Evrim ve Antrenman Bilimi

Başlangıç dönemlerinde daha çok bireysel yetenek ve doğaçlamaya dayalı olan oyun yapısı, zamanla taktiksel planlamaya evrilmiştir. Modern plaj voleybolunda oyuncular, gerçek zamanlı veri analizine dayalı olarak konumlama stratejileri geliştirmekte; rüzgâr yönüne göre blok yerleşimi ve dönüşümlü savunma sistemleri kullanılmaktadır (Wilson et al., 2021). Servis karşılamalarında “float serve” ve “jump serve” gibi tekniklerin kullanımı; hücum stratejilerinde ise çapraz vuruşlar ve sahte smaçlarla rakip denge bozulması amaçlanmaktadır. İki kişilik formatın doğası gereği oyuncuların taktiksel çeşitliliği artırması zorunludur; bu da hem rakibin zaaflarının video analizle belirlenmesini hem de pozisyon temelli mikro-stratejilerin geliştirilmesini gerektirir. Günümüzde elit takımlar “split-blocking”, “trap defense” ve “delayed block” gibi gelişmiş savunma stratejilerini kullanmaktadır. Bu taktiksel derinleşme özellikle 2010 sonrası dönemde hız kazanmıştır.

1.2.4. Spor Fizyolojisi ve Sakatlık Önleme

Kum yüzeyinde oynanan bu spor, alt ekstremita kas gruplarına yüksek düzeyde talep yaratmaktadır. Özellikle baldır ve kuadriseps kasları ile çekirdek stabilizasyon kasları, hızlı sıçrama ve ani yön değişimi gibi hareketlerde kritik rol oynamaktadır. Yüksek frekanslı oyunlarda, oyuncuların günlük toplam yüklenme verilerinin GPS destekli sistemlerle takibi, kas yorgunluğu ve aşırı

kullanım sakatlıklarını önleme açısından önemlidir (Taylor et al., 2020). Plaj voleybolunun kum zeminde oynanması, yüzeyin emici özelliği nedeniyle eklem stresini azaltmakla birlikte, kaslar üzerinde daha yüksek metabolik yük oluşturur. Yapılan araştırmalar, kumda sıçramanın sert zemine göre yaklaşık %20 daha fazla enerji gerektirdiğini göstermektedir (Pereira et al., 2021). Bu nedenle antrenman programlarında periodizasyon, kuvvet dayanıklılığı ve plyometrik çalışmalar kritik öneme sahiptir.

1.2.5. Teknolojik Entegrasyon ve Performans Analitiği

Son yıllarda spor bilimleri alanında yaşanan dijital dönüşüm, plaj voleybolunda da etkisini göstermektedir. FIVB, Hawk-Eye sistemlerini resmi turnuvalarda kullanarak topun yere temas ettiği anı ve blok-out pozisyonlarını yüksek doğrulukla analiz etmektedir. Ayrıca, yapay zekâ destekli video analiz yazılımları sayesinde antrenörler; servis-hücum örüntülerini, oyuncu konumlanmalarını ve reaksiyon sürelerini detaylı olarak değerlendirebilmektedir (Ittlinger et al., 2024). Bu sayede rakip analizi ve bireysel performans değerlendirmeleri bilimsel temellere dayandırılmakta, antrenman programları kişiselleştirilebilmektedir. Performans teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte oyuncu yüklenmesi, sıçrama yüksekliği, hız profili ve ısı stresi gibi parametreler giyilebilir sensörler aracılığıyla gerçek zamanlı ölçülebilmektedir. Bu veriler, hem sakatlık riskinin öngörülmesi hem de taktiksel karar süreçlerinin optimize edilmesi açısından kritik bir avantaja dönüşmüştür (Seshadri et al., 2019).

2. Plaj Voleybolunun Küresel Yayılımı ve Bölgesel Merkezleri

2.1. Latin Amerika ve Brezilya Örneği

Plaj voleybolu, Brezilya’da yalnızca bir spor değil, aynı zamanda bir yaşam tarzı olarak benimsenmiştir. 1970’lerden itibaren Rio de Janeiro’nun Copacabana ve Ipanema sahilleri, genç nüfusun yoğun katılımıyla bu sporun merkezi hâline gelmiştir. Emanuel Rego, Ricardo Santos ve Larissa França gibi dünya çapında tanınan sporcular, hem Olimpiyatlarda hem de FIVB Dünya Turlarında edindikleri başarılarla bu popüleriteyi perçinlemiştir (Junior et al., 2021; FIVB, 2023). Brezilya’nın sosyal içerme programları çerçevesinde kırsal ve yoksul bölgelerde kurulan sahalar, plaj voleybolunun tabana yayılmasını sağlamıştır. Brezilya’daki “beach culture” anlayışı, sporun gelişiminde sosyolojik bir katalizör görevi görmüş; plaj voleybolu hem elit sporun hem de rekreatif etkinliğin parçası hâline gelmiştir. Ayrıca ülkedeki devlet destekli spor akademileri, plaj voleybolunun yapısal temellerini güçlendirmektedir.

2.2. Avrupa’nın Yükselişi

Avrupa, plaj voleyboluna 2000’li yıllardan itibaren kurumsal ve sistematik bir bakış açısıyla yaklaşmaya başlamıştır. CEV (Confédération Européenne de Volleyball), Plaj Voleybolu Avrupa Turu’nu başlatarak İtalya, Almanya, Norveç ve İspanya gibi ülkelerde önemli organizasyonlar düzenlemiştir. 2010 yılına gelindiğinde FIVB sıralamalarında ilk 10 içinde yer alan oyuncuların %40’ı Avrupa menşelidir (CEV, 2025). Sporun medyatik yönüyle birleşmesi, sponsorluk ve yayın hakları açısından da Avrupa’yı önemli bir merkez hâline getirmiştir. Avrupa’da spor turizmi ve festival-spor entegrasyonu, plaj voleybolunun yayılmasını hızlandırmış; özellikle Almanya’da smart beach tour ve Norveç’teki kış dönemi kapalı kum salonları, sporun dört mevsim uygulanabilirliğini artırmıştır.

2.3. Asya-Pasifik Bölgesi

Asya’da plaj voleybolu, özellikle Japonya, Çin ve Tayland gibi ülkelerde üniversiteler ve profesyonel kulüpler düzeyinde gelişmiştir. Avustralya ise Sydney 2000 Olimpiyatları öncesinde büyük bir ivme kazanarak Natalie Cook ve Kerri Pottharst gibi isimlerle küresel sahnede başarı elde etmiştir (Australian Olympic Committee, 2020). Asya ülkelerinde plaj voleybolu, disiplinli antrenman kültürü, devlet destekli spor sistemleri ve üniversite ligleri üzerinden kurumsallaşmaktadır. Çin’de 2016 sonrası dönemde yapılan yatırımlar, sporun uluslararası başarılarını artırmıştır.

2.4. Kuzey Amerika ve ABD’ nin Dominasyonu

ABD, plaj voleybolunun doğum yeri olmasının yanı sıra, profesyonel ligler (ör. AVP) ve üniversite düzeyindeki organizasyonlar sayesinde bu sporda öncü rol oynamaktadır. Kerri Walsh Jennings ve Misty May-Treanor gibi efsanevi sporcularla hem medya görünürlüğü hem de Olimpik başarı açısından lider ülkeler arasında yer alır (Kiraly & Shawman, 1999). ABD’de üniversiteler arası kadın plaj voleybolunun NCAA tarafından resmî spor olarak kabul edilmesi (2016), katılımcı sayısını dramatik şekilde artırmış ve sporun kadın atletler arasında popülerleşmesine büyük katkı sağlamıştır.

2.5. Afrika ve Küresel Yayılımda Dengesizlikler

Afrika’da plaj voleybolu sınırlı altyapı ve ekonomik nedenlerle daha çok rekreasyonel düzeyde kalmaktadır. Ancak FIVB’nin “Beach Volleyball Empowerment Program” gibi girişimleriyle bazı ülkelerde (örneğin Fas, Mısır, Nijerya) gençlere yönelik projeler başlatılmıştır (FIVB, 2024). Programlar özellikle kadın sporcu katılımını artırmayı ve kıyı bölgelerinde sürdürülebilir

plaj spor alanları kurmayı hedeflemektedir. Ancak Afrika kıtasında sporun gelişimi hâlâ büyük ölçüde dış finansman bağımlılığına sahiptir.

2.6. Kültürel Entegrasyon ve Spor Turizmi

Plaj voleybolunun küreselleşmesinde kültürel bağlam da önemli rol oynamaktadır. Latin Amerika’da plaj kültürüyle birleşmesi, Avrupa’da festival-spor entegrasyonu ve Asya’da disiplinli antrenman yapısı gibi unsurlar, bölgesel farklılıkların sporun yayılımını nasıl etkilediğini göstermektedir. Ayrıca plaj voleybolu, destinasyon pazarlaması ve spor turizmi açısından önemli bir araç hâline gelmiştir. Uluslararası turnuvaların düzenlendiği sahil kentlerinde turizm gelirlerinde artış görüldüğü pek çok çalışmada rapor edilmiştir (Hrynchenko, 2025).

3. Türkiye’de Plaj Voleybolunun Evrimi

3.1. Başlangıç Yılları ve Turizm Tetiklemesi

Türkiye’de plaj voleybolunun popülaritesi, 1990’lı yıllarda turizm sektöründeki genişlemeye birlikte artmıştır. Antalya, Alanya, Bodrum ve Çeşme gibi turizm destinasyonlarında otellerin etkinlik programlarında yer almasıyla, plaj voleybolu ilk olarak eğlence formatında halkla buluşmuştur (ALTİD, 2008). Bu dönemde plaj voleybolu, Türkiye’nin kıyı turizmi stratejilerinin bir parçası olarak görülmüş; özellikle Akdeniz çanağında artan rekabet karşısında farklılaşma aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Otellerde ve tatil köylerinde düzenlenen amatör turnuvalar, sporun tabana yayılmasında ilk adımı oluşturmuştur. Aynı zamanda bu etkinlikler, Türkiye’de “plaj sporları kültürü” nün oluşmasında önemli bir zemin yaratmıştır.

3.2. Kurumsallaşma ve Altyapı Gelişimi

2000’li yıllarda Türkiye Voleybol Federasyonu (TVF), CEV ile iş birliği yaparak Alanya’da uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapmaya başlamıştır. 2007’de kurulan Alanya Avrupa Plaj Voleybolu Eğitim Merkezi, teknik ve yapısal anlamda önemli bir atılım olarak değerlendirilmiştir (Değirmenci, 2021). Ancak hâlen altyapıların bölgesel dengesizlikler gösterdiği ve yeterince yaygınlaştırılmadığı söylenebilir. Türkiye’de kurumsallaşma süreci, federasyonun plaj voleyboluna ayrı bir birim ayırması, ulusal lig yapısının geliştirilmesi ve uluslararası turnuva standartlarının uygulanmaya başlanmasıyla hız kazanmıştır. Bununla birlikte, sahil bölgelerine odaklı altyapı çalışmaları iç kesimlerde sınırlı kalmış; yıl boyunca antrenman yapılabilecek kapalı kum salonları ise henüz yetersizdir. Bu durum, elit sporcu yetiştirme modellerinin sürekliliğini olumsuz etkilemektedir.

3.3. Sporcu Gelişimi ve Uluslararası Performans

Aleyna Vence, Merve Nezir gibi sporcular, CEV ve FIVB etkinliklerinde ülkeyi başarıyla temsil ederek genç jenerasyonlara örnek olmuştur. Bununla birlikte Türkiye’nin uluslararası sıralamalarda ilk 30 içinde istikrarlı bir biçimde yer alamadığı, bunun da düzenli turnuva katılımı ve sponsorluk yetersizlikleriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir (TVF, 2023). Türkiye’de sporcu gelişim sisteminin temel sorunlarından biri, yıl boyu düzenli yarışma takviminin ve sürdürülebilir akademi yapılandırmalarının eksikliğidir. Plaj voleybolunda başarı, uluslararası turnuva deneyimiyle doğrudan ilişkili olduğu için, sporcuların Avrupa ve Dünya Turu etkinliklerine katılım sıklığının artması kritik önem taşımaktadır. Ayrıca Türkiye’de çiftlerin uzun süre birlikte oynayamaması, istikrarı sınırlayan unsurlardan biri olarak literatürde öne çıkmaktadır.

3.4. Yerel Yönetimler ve Üniversite Destekleri

Belediyeler, özellikle yaz aylarında TVF iş birliğiyle düzenledikleri “TVF Beach Tour” organizasyonlarıyla plaj voleybolunun yerel düzeyde tanıtılmasına katkı sağlamaktadır. Ancak bu katkıların sürdürülebilir ve kalıcı yapılarla desteklenmesi gerektiği açıktır. Üniversitelerin beden eğitimi ve spor bölümlerinde plaj voleyboluna dair seçmeli dersler artmaya başlamıştır; buna paralel olarak antrenör eğitim programlarının da yapılandırılması gerekmektedir (Güler, 2022). Üniversite desteği özellikle kritik bir noktadır, çünkü uluslararası başarıya sahip ülkelerde (ABD, Brezilya, Norveç) üniversite ligleri ile elit sporun beslenmesi yaygın bir modeldir. Türkiye’de ise bu yapı henüz gelişme aşamasındadır. Belediyelerin sahil düzenleme projeleri kapsamında kalıcı plaj sahaları inşa etmesi, sporun görünürlüğünü artırmakla birlikte sürdürülebilir kullanım için bakım ve altyapı standartlarının uygulanması gerekmektedir.

3.5. Kadın Sporcular ve Erişim Sorunları

Kadın sporcular, plaj voleyboluna katılım açısından daha görünür hâle gelmiş olsalar da, sponsorluk, medya ilgisi ve eşit antrenman olanakları konusunda çeşitli yapısal eşitsizliklerle karşılaşmaktadır. Bu durumun çözümünde federasyonun toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını daha görünür hâle getirmesi gereklidir (UN Women, 2023). Türkiye’de kadın sporcuların görünürlüğünün artmasına rağmen, sponsorluk destekleri büyük ölçüde sporcuların bireysel girişimlerine dayanmaktadır. Uluslararası literatürde kadın plaj voleybolunun medya tarafından daha çok takip edildiği bilinmektedir (ex: ABD ve Brezilya). Türkiye’de ise medya görünürlüğü hâlen kısıtlıdır. Ayrıca bazı şehirlerde kadın sporcuların sahalara erişiminde kültürel normlardan kaynaklı ek engeller bulunduğu bildirilmiştir. Bu nedenle hem federasyon hem yerel yönetimler için eşit erişim politikaları öncelik taşınmalıdır.

3.6. Sonuç ve Gelecek Öngörülleri

Plaj voleybolu, küresel ölçekte resmi bir eğlence faaliyetinden profesyonel bir spor branşına dönüşerek, sporun ticarileşmesi, turizmle bütünleşmesi ve medya desteğiyle yaygınlaşması bakımından dikkate değer bir örnek sunmaktadır. Türkiye özelinde ise son otuz yılda atılan kurumsal adımlar, bölgesel turnuvalar ve sporcu gelişimi açısından olumlu bir ivme yakalanmıştır. Ancak, bu gelişimin sürdürülebilir olabilmesi için daha sistematik stratejilere ihtiyaç vardır. Gelecek öngörülerinde Türkiye'nin avantajlı olduğu temel unsurlar arasında genç nüfus, geniş kıyı şeridi, turizm altyapısının güçlü olması ve federasyonların uluslararası paydaşlarla olan ilişkilerinin gelişmesi bulunmaktadır. Buna karşın spor politika belgelerinde plaj voleyboluna özel strateji eksikliği, sponsor çekmede yaşanan güçlükler ve sınırlı akademik araştırma kapasitesi, gelişimin hızını sınırlamaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin uzun vadeli bir "Plaj Voleybolu Stratejik Master Planı" geliştirmesi önemli bir ihtiyaçtır.

4. SWOT Analizi

4.1. Güçlü Yönler

- TVF'nin kurumsal desteği ve CEV/FIVB ile uluslararası iş birlikleri
- Turistik bölgelerde yüksek görünürlük ve uygun iklim koşulları
- Genç ve dinamik sporcu havuzu
- Türkiye'nin uluslararası spor organizasyonlarında artan ev sahipliği kapasitesi

4.2. Zayıf Yönler

- Altyapı olanaklarının sınırlılığı ve bölgesel dengesizlikler
- Sponsorluk, medya görünürlüğü ve bütçesel kaynak eksiklikleri
- Antrenör eğitim sistemlerinin yetersizliği
- Yıl boyu antrenman yapılabilecek kapalı kum salonlarının eksikliği
- Üniversite liglerinin ve elit sporcu geçiş mekanizmalarının zayıf olması

4.3. Fırsatlar

- Spor turizmi ve destinasyon markalaşması için bir araç olarak kullanılması
- Üniversite-kulüp-belediye iş birlikleriyle yeni yeteneklerin keşfi
- Dijital yayınlar ve sosyal medya üzerinden görünürlüğün artırılması

- Uluslararası federasyonların gelişmekte olan ölkelere yönelik destek programları

4.4. Tehditler

- İklim değışikliği nedeniyle sahil alanlarının tehdit altında olması
- Plaj alanlarının yapılaşma ve turistik projelerle daralması
- Küresel rekabetin artması ve kaynakların yetersizliği
- Ekonomik dalgalanmalar nedeniyle spor sponsorluğunda daralma riskleri

5. Geleceğe Yönelik Stratejik Öneriler

5.1. Akademik Alana Öneriler

- Plaj voleyboluna ilişkin spor sosyolojisi, iklim etkisi, medya ilişkisi gibi konularda daha fazla disiplinlerarası araştırma yapılmalı.
- Türkiye örneği ile küresel pratiklerin karşılaştırmalı analizleri yapılmalı.
- Üniversiteler plaj voleybolu araştırma laboratuvarları ve performans analiz birimleri kurmalıdır.

5.2. Spor Yöneticilerine ve Federasyonlara

- Kadın sporculara eşit erişim sağlayacak politikalar artırılmalı.
- Tesisleşme ve altyapı yatırımları kıyı bölgelerle sınırlı kalmamalı, iç kesimlere de taşınmalı.
- Yerel yönetimlerle iş birliği protokolleri geliştirilerek, yazlık turnuvalar kalıcı eğitim merkezlerine dönüştürülmeli.
- Ulusal plaj voleybolu lig yapısı güçlendirilmeli ve kulüpler arası rekabet artırılmalıdır.

5.3. Antrenör ve Sporculara

- Uluslararası sertifikasyon programlarına erişim kolaylaştırılmalı.
- Sporcu sağliğı, kariyer planlaması ve medya okuryazarlığı gibi konularda seminer ve destek programları sağlanmalı.
- Performans analitiği, mental antrenman ve çevresel faktörlere uyum gibi alanlarda modern eğitim modülleri geliştirilmelidir.

5.4. Politika Yapıcılara

- Plaj voleybolu, sürdürülebilir spor turizmi politikalarının bir parçası hâline getirilmeli.
- İklim değişikliğine karşı sahil koruma planlarında plaj sporları dikkate alınmalı.
- Dijitalleşme çağında e-sporla entegre edilecek sahil sporları festivalleri teşvik edilmeli.
- Yerel yönetimler sahil sporlarına yönelik uzun vadeli koruma-zonlama planları hazırlamalıdır.

Kaynaklar

- Alanya Turistik İşletmeciler Derneği (ALTİD). (2008). Alanya’da Spor Turizmi Raporu. Alanya: ALTİD Yayınları.
- Australian Olympic Committee. (2020). *Pottharst and Cook: Defying naysayers all the way to Olympic gold*. <https://www.olympics.com.au/news/pottharst-and-cook-defying-naysayers-all-the-way-to-olympic-gold/>
- Australian Olympic Committee. (2020). Sydney 2000- Beach Volleyball. <https://www.olympics.com.au>
- CEV. (2025). European Beach Volleyball Tour History and Rankings. Confédération Européenne de Volleyball. <https://www.cev.eu>
- Confédération Européenne de Volleyball. (2025). *Beach volleyball*. <https://inside.cev.eu/sports/beach-volleyball/>
- Couvillon, A. R. (2004). Sands of time: The history of beach volleyball, Volume 3. Information Guides.
- Degirmenci, O. (2021). Tüm yönleriyle plaj voleybolu. İstanbul: Aksu Yayıncılık.
- Di Domenico, I., Hoffmann, S. M., & Collins, P. K. (2022). The Role of Sports Clothing in Thermoregulation, Comfort, and Performance During Exercise in the Heat: A Narrative Review. *Sports medicine - open*, 8(1), 58. <https://doi.org/10.1186/s40798-022-00449-4>
- Fédération Internationale de Volleyball (FIVB). (2021). *History of beach volleyball*. FIVB. <https://www.fivb.com/beach-volleyball/the-game/history/>
- FIVB (Fédération Internationale de Volleyball). (2023). World Rankings and Development Reports. <https://www.fivb.com>
- FIVB. (2024). Beach Volleyball Empowerment Program Africa. <https://www.fivb.com/empowerment>
- FIVB. (2025). FIVB Beach Volleyball History. Retrieved from <https://www.fivb.com>
- Giatsis, G., Panoutsakopoulos, V., Frese, C., & Kollias, I. A. (2023). Vertical jump kinetic parameters on sand and rigid surfaces in young female volleyball players with a combined background in indoor and beach volleyball. *Journal of Functional Morphology and Kinesiology*, 8(3), 115.
- Güler, A. (2022). Üniversitelerde Plaj Voleybolu Seçmeli Ders Uygulamaları. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(1), 67–83.
- Higham, J., & Hinch, T. (2018). Sport Tourism Development. Channel View Publications.
- Hrynchenko, I., Sobko, I., & Tiurin, I. (2025). Current global trends and prospects for research in beach volleyball: An analytical review of the scientific literature. *Educational Challenges*, 30(1).
- Weed, M., & Bull, C. (2021). Sports Tourism: Participants, Policy and Providers. Routledge.

- Hinch, T., & Higham, J. (2011). Sport Tourism and Sustainable Destinations. Elsevier.
- Ittlinger, S., Lang, S., Link, D., & Raab, M. (2024). Sequential Decision Making in Beach Volleyball—A Mixed-Method Approach. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 46(5), 255-265. Retrieved Jun 3, 2025, from <https://doi.org/10.1123/jsep.2024-0060>
- Jinna, S., & Adams, B. B. (2013). Ultraviolet radiation and the athlete: risk, sun safety, and barriers to implementation of protective strategies. *Sports Medicine*, 43, 531-537.
- Junior, N. K. M. (2021). Breve história do voleibol brasileiro e a contribuição da educação física para esse desporto – Anos 90. *Revista Edu-Física*, 13(28), 30–47.
- Kasprzak, M., & Łopuch, M. (2022). Sand: A critical component for beach volleyball courts. *Applied Sciences*, 12(14), 6985.
- Kiraly, K., & Shewman, B. (1999). Beach Volleyball. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Kluka, D. A., & Hendricks, S. (2015). Volleyball. In R. Giulianotti (Ed.), *The Routledge handbook of global sport* (pp. 145–153). Routledge.
- Morgan, W. G. (1995). The Birth of Volleyball. *American Sports Journal*.
- Oliveira, F., Telles, S., Nery, L., & Teixeira, M. (2023). Beach Volleyball Management in Brazil. *Sport Management in the Ibero-American World: Product and Service Innovations*, 274-294.
- Palao, J. M., & Ortega, E. (2015). Technical and tactical contributions of elite beach volleyball players according to playing level. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 15(2), 125–135. <https://doi.org/10.1080/24748668.2015.11868783>
- Pereira, L. A., Freitas, T. T., Marín-Cascales, E., Bishop, C., McGuigan, M. R., & Loturco, I. (2021). Effects of training on sand or hard surfaces on sprint and jump performance of team-sport players: A systematic review with meta-analysis. *Strength and Conditioning Journal*, 43(3), 56-66. <https://doi.org/10.1519/SSC.0000000000000634>
- Reeser, J. C., & Bahr, R. (2003). *Handbook of sports medicine and science: Volleyball*. Wiley-Blackwell.
- Stranger, M. (2011). Beach sports and the beach as a cultural space. In M. Stranger, *Surfing life: Surface, substructure and the commodification of the sublime* (pp. 95–120). Palgrave Macmillan.
- Seshadri, D. R., Li, R. T., Voos, J. E., Rowbottom, J. R., Alfes, C. M., Zorman, C. A., & Drummond, C. K. (2019). Wearable sensors for monitoring the internal and external workload of the athlete. *NPJ digital medicine*, 2, 71. <https://doi.org/10.1038/s41746-019-0149-2>

- Taylor, J.B., Hegedus, E.J., Ford, K.R. (2020). Biomechanics of Lower Extremity Movements and Injury in Basketball. In: Laver, L., Kocaoglu, B., Cole, B., Arundale, A.J.H., Bytomski, J., Amendola, A. (eds) Basketball Sports Medicine and Science. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-662-61070-1_4
- TRT Haber. (2023). *Erciyes’te plaj voleybolu turnuvası devam ediyor*. <https://www.trthaber.com/haber/spor/erciyeste-plaj-voleybolu-turnuvasi-devam-ediyor-788009.html>
- TRT Haber. (2023, Ağustos 12). Erciyes’te Dünya’nın En Yüksek Rakımlı Plaj Voleybolu Turnuvası. <https://www.trthaber.com>
- Türkiye Voleybol Federasyonu. (2018). *Aleyna Vence/Merve Nezir ikilisinden plaj voleybolu tarihinde bir ilk*. <https://www.tvf.org.tr/icerik/aleyna-vence-merve-nezir-ikilisinden-buyuk-basari>
- Türkiye Voleybol Federasyonu. (2023). TVF Pro Beach Tour ve Beach Tour etapları ev sahipliği için başvuru süreci başladı. <https://tvf.org.tr/icerik/2023-tvf-pro-beach-tour-ve-beach-tour-etaplari-ev-sahipligi-icin-basvuru-sureci-basladi>
- TVF (Türkiye Voleybol Federasyonu). (2018). Milli Takımlar Başarı Raporu 2018. <https://www.tvf.org.tr>
- TVE. (2023). TVF Beach Tour Bilgilendirme ve Değerlendirme Raporu. <https://www.tvf.org.tr>
- UN Women. (2023). Gender Equality in Sports: Best Practices from Europe and Central Asia. <https://www.unwomen.org>
- Wilson, T., Croft, C., & Reed, S. (2021). Promoting Intercollegiate Beach Volleyball: The Rise of the NCAA’s Fastest Growing Sport. *Journal of Managerial Issues*, 33(3), 274-288
- Yamamoto, P. Y., Quevedo-Silva, F., & Mazzei, L. C. (2021). Sponsorship in Beach Volleyball: effects of event quality, spectator satisfaction and brand experience on brand equity. *Brazilian Journal of Physical Education and Sport*, 35(2), 207-227. <https://doi.org/10.11606/issn.1981-4690.v35i2p207-227>